

Könczey Réka – Saly Erika

Gyorsjelentés a magyar Ökoiskola-hálózat 2017. évi működéséről, a 2018. januári online monitoring alapján (2018. február)

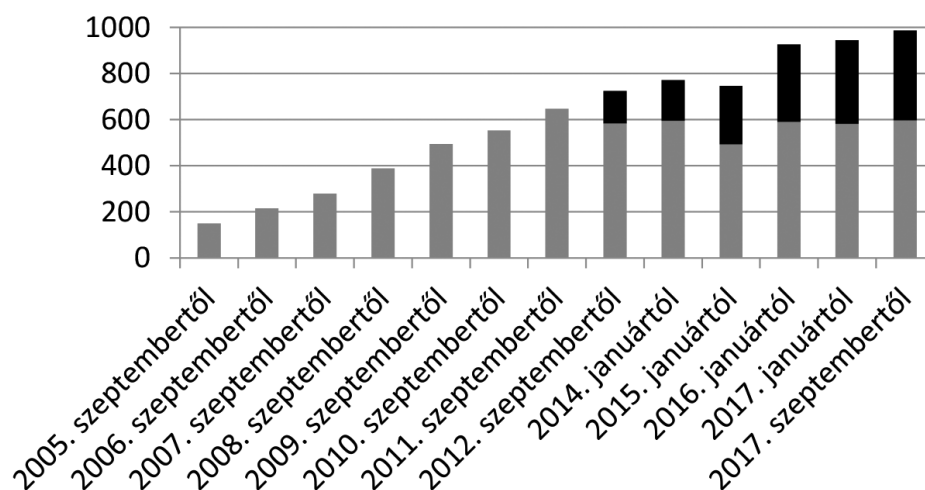
Az *Új Pedagógiai Szemle* című folyóirat 2017/9–10-es számában megjelent Varga, Könczey, Saly: *Értékelés a magyar Ökoiskola-hálózat működéséről, monitoring megközelítésben* című tanulmány¹ bemutatja az Ökoiskola-hálózat jelenét, a kétféle rendszeres monitoring tevékenységet (helyszíni látogatások és online monitoring), valamint a korábbi évek trendjeit. A gyorsjelentés a cikk nyomdába adását követően végzett újabb, minden ökoiskolára kiterjedő kérdőíves monitoringvizsgálat első eredményeit mutatja be.

1. Ökoiskolák Magyarországon 2018-ban

A 2017. decemberi Köznevelés Információs Rendszer adatbázis (KIR) szerint megszűnt intézmények törlése után az Ökoiskola-hálózatnak 2018 januárjától 967 intézmény a tagja önálló feladatellátási helyen, és 60 további, korábban önálló jogon Ökoiskola vagy Örökös Ökoiskola Címet nyert, ma már nem önálló feladatellátási hely is a Hálózathoz tartozik. Az Ökoiskola Cím pályázatát minden esetben egyedi, helyi döntéssel egy vagy több feladatellátási helyre, de akár az összes feladatellátási helyére készíti az iskola. Sokféle létező válasz van arra is, hogy vajon egy székhely és több tagintézménye egyszerre ad be közösen egy pályázatot, vagy egyszerre több, többé-kevésbé önálló pályázatot, és így több oklevelet, címet nyer el. Mindezt árnyalják az elmúlt másfél évtized, azaz az Ökoiskola Cím léte óta is folyamatos intézményi átszervezések, melynek eredményeképpen egy intézménynek lehet 0,33, de akár 4 teljesértékű címe is.

1. ábra

Ökoiskola (szürke) és Örökös Ökoiskola (fekete) címmel rendelkező iskolák száma az Ökoiskola Program indulása óta (db)

¹ Varga Attila, Könczey Réka, Saly Erika: *Értékelés a magyar Ökoiskola-hálózat működéséről, monitoring megközelítésben*. Új Pedagógiai Szemle, 2017/9-10. Lásd: <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/ertekeles-a-magyar-okoiskola-halozat-mukodeserol-monitoring-megkozelitesben>

2018. január és augusztus vége között 30 olyan intézmény, tagintézmény is szerepel a 967 ökoiskola között, amely utoljára 2013-ban pályázott sikeresen Ökoiskola Címre (oklevelüket 2014 januárjában kapták meg). Ezek az oklevelek 2017. év végén – az egyévnyi türelmi időt is figyelembe véve – lejártak volna, azonban a 2018. január végén megjelent Ökoiskola Cím pályázati felhívás² értelmében 2018. május 24-ig még beadhatják címmegújító vagy örökös címpályázatukat. Ennek indoka az, hogy 2017-től kezdve a tanévekhez illeszkedve, szeptemberi évfordulóval érvényesek a címek, tehát átmeneti időszakot kell biztosítani a korábban decemberi évfordulóval elnyert címek tulajdonosainak.

A 967 ökoiskola címes intézmény (székhely vagy tagintézmény) alapján, figyelembe véve a 4298 hazai iskolát, jelenleg az intézmények 22,5%-a ökoiskola vagy örökös ökoiskola. Az érintett tanuló- és pedagóguslétszámokat ld. alább. 392 helyszínen, 372 örökös ökoiskola van ezek között, az ökoiskolák 38,5%-a örökös ökoiskola. Az örökös ökoiskolák aránya gyorsan nő (ld. 1. ábra). A címpályázati rendszer maga támogatja, hogy az első cím megszerzését követő 8. év elejétől az iskola már örökös ökoiskola legyen. A gyorsjelentés további szakaszaiban – amennyiben az ellenkezőjét külön nem jelezzük – ökoiskola, Ökoiskola Címen, Ökoiskola Programon mind az Örökös Ökoiskola, mind az Ökoiskola címmel rendelkező iskolákat együtt értjük.

Magyarországon a KIR szerint 124,5 ezer pedagógus tanít általános és középiskolában, illetve kollégiumban. A művészeti iskolákban tanító pedagógusok számát itt nem vettük figyelembe, mert nagy átfedés van az intézmények és intézménytípusok között – ugyanígy az alapfokú művészeti oktatásban részt vevő tanulók számát sem vettük figyelembe, illetve tanulók esetében a kollégistákat sem, mivel ők személyükben nagy valószínűséggel iskolai tanulóként is szerepelnek az adatok közt. A pedagógusok 1255,7 ezer tanulót tanítanak. A 3. részfejezetben, alább bemutatott becslést is figyelembe véve, **Magyarországon ökoiskolában (ökoiskolában vagy örökös ökoiskolában) a tanulók 28,7%-a tanul, és a pedagógusok 29,9%-a tanít a 2018-as év első félévében.** Mint már 2017-ben is bemutattuk, a kisebb iskolák kissé nehezebben válnak ökoiskolává, ez magyarázza a jelentős különbséget az ökoiskolák aránya és az ökoiskolások aránya között (Varga, Könczey, Saly, 2017).

2. Adatgyűjtés: Magyarországi Ökoiskola Program felmérés – 2017

A gyorsjelentés a 2018. január 16–28. között lezajlott online kérdőíves adatgyűjtés válaszai alapján készült. A kérdéseket a korábbi évek szokásos monitoring kérdései, a környezeti nevelés új fejleményei (például hatékonysága, kapcsolata a globális neveléssel, fenntartható fejlődési célkitűzésekkel), valamint a 2017-es tapasztalatok alapján állítottuk össze. Az online felületet *Medvey Tamás*, az OFI munkatársa készítette el. Néhány alapvető intézményi adaton kívül öt kérdéscsoportban (1. Ökoiskolaság helyi története, 2. Érintettek attitűdje, 3. Bevonódás, részvétel, 4. Ökoiskola-tartalom a teljes intézmény vonatkozásában, az ökoiskolai kritériumcsoportok szerint, 5. Jövőkép és kitekintés), összesen 32 kérdést tettünk fel, melyek közül húszra kötelező volt válaszolni az érvényes kitöltéshez.

² Ld. <http://www.kormany.hu/download/d/5e/41000/Honlap.zip#!DocumentBrowse>

1. táblázat

Intézménytípusok az ökoiskolák (ökoiskolák és örökös ökoiskolák együtt), a friss címesek, a felmérésben részt vett iskolák vonatkozásában, 2018 (N és %, a KIR szerint működő, az EKE OFI által összeállított éves adatsorok alapján hatályos ökoiskola című intézmények között)

Iskolatípus	Ökoiskola-arány az összes iskola közt**	Összes ökoiskola 2018. január 1-jén és arányuk az ökoiskolákon belül		2017. szeptemberben első címet nyert iskola	Online monitoring címzettje ****	2018.01.29-ig nem válaszoló címzettek	Válaszadók száma, aránya	
	%	db	%	db	db	db	db	%
Általános iskola	25,2	794	77,5	16	750	96	654	87,2
Szakiskola	28,7	42	4,1	2	40	4	36	90,0
Szakközépiskola	20,3	129	12,6	6	118	16	102	86,4
Szakgimnázium	17,8	171	16,6	9	151	24	127	84,1
Gimnázium	14,0	120	11,7	5	112	16	96	85,7
Kollégium	25,0	102***	n.r.	6	96	14	82	85,4
Alapf. műv. int.	12,6	117***	n.r.	5	111	20	91	82,0
Összesen*	–	1027	–	29	941	119	822	87,0

* Az összesen sor adatai intézményekre vonatkoznak, melyek akár több képzési profilt is kínálnak. Ezen vegyes iskolák egyes programjait (feladatait) minden megfelelő kategóriában jelöltük, így a részadatok összege magasabb (például 1475), mint az összesítés eredménye (a példában 1027). A százalékos megoszlás számításához ugyanakkor az utóbbi adatot vettük alapul. Mindez érvényes a többi adatra is.

** A jelenleg nem önálló feladatellátási helyek nélkül számolva, a KIR adatokon belül, közoktatási feladattípusonként.

*** A kollégiumok között 1, a művészetoktatási intézmények között 2 db olyan van, amelyik csak az adott köznevelési feladatot látja el, a túlnyomó többség egyben általános iskola, vagy valamely középiskola is egyben.

**** A címzettek száma és a 2017 szeptemberében ökoiskola címet nyert iskolák száma kisebb lehet, mint az összes ökoiskola száma, mivel az összes ökoiskola oszlop tartalmaz nem önálló feladatellátási helyeket akkor is, ha azoknak ügyviteli helye is ökoiskola.

A hatályos címmel rendelkező ökoiskolák jegyzékét a nyilvános címpályázati döntési listák és a KIR alapján állapítottuk meg, egyedileg kezelve az időközben megszűnt vagy átalakult intézmények eseteit. Csak azon iskolákat kerestük meg e módszerrel, melyek már legalább egy éve rendelkeznek Ökoiskola vagy Örökös Ökoiskola címmel, vagyis a címet 2016-ban (vagy előtte) elnyerő iskolákat. A kérdőívet 941 intézmény kapta meg a KIR adatbázisban szereplő, tagintézményi e-mail-címre. Önálló ökoiskola oklevelet szerzett, de ma már nem önálló feladatellátási helyek közül csak néhánynak küldtünk önálló kérdőívet: ahol az ügyviteli helynek nem volt Ökoiskola Címe, vagy másféle Ökoiskola Címe volt. A hibás e-mail-cím miatt visszacsapódó üzeneteket egyedileg kezeltük. A kérdőívre az Ökoiskola-hálózat közel 4000 főhöz eljutó Ökoiskola Hírlevelében is felhívtuk a figyelmet, ezzel nagyjából 10 további ökoiskola tudta kitölteni a kérdőívet.

Ismételt, egyénileg címzett felhívással, a kitöltési határidő meghosszabbításával, a hallgatás következményének (azaz a kockázati besorolás romlásának) hangsúlyozásával végül összesen 822 választ kaptunk (1. táblázat). A 87%-os válaszolási arány az elmúlt évekhez képest kiemelkedő. A nem válaszoló 119 db, 13%-nyi intézmény az ország minden szegletében, mindenféle településtípuson lévő, kis és nagy iskolát jelent – nem látszik semmilyen más közös vonásuk, mint a válaszadás hiánya. Az összes megkeresett ökoiskola kevesebb mint 15%-a (119 intézmény: 46 örökös ökoiskola és 73 ökoiskola) nem töltötte ki a kérdőívet. A 87%-os kitöltés alapján a válaszok reprezentálják az összes Ökoiskola, Örökös Ökoiskola címmel rendelkező intézményi kört.

A jelen gyorselemzés a 2018. január 28. után érkező válaszokat nem tartalmazza.

3. Ökoiskolákban tanuló diákok, ökoiskolákban tanító pedagógusok

2018 elején az a címet újonnan megszerzett ökoiskolákban a KIR adatsorok szerint 9100 diák tanul, a többi, tehát az online monitoringba bevont iskolákban 343.930. Az érintett pedagógusok száma 878 és 33.130. A kérdésre³ adott online válaszok a KIR alapadatsornál átlagosan 2%-kal magasabbak a diákok, és 10%-kal maga-

³ A feltett kérdés: Érintett tanulólétszám, érintett pedagóguslétszám; csak a címet viselő feladatellátási helyekre vonatkoztatva?

sabbak a pedagógusok esetében. E mögött elsődlegesen annak hatását sejtjük, hogy az Ökoiskola Cím adott ügyviteli hely esetében annak több helyszínére (feladatellátási helyére) is vonatkozhat, azonban a fentebb leírt történeti ok miatt az ökoiskolai adatbázist jelenleg is a feladatellátási helyek szintjén kell vezetnünk. Számos esetben előfordul, hogy egy-egy ügyvitel (tagintézmény) az ügyvitel nélküli helyszínein is tanulólétszámot és pedagóguslétszámot jelent a KIR számára. Mindezek miatt a tanulói létszámoknál 2018-ban felhasználjuk az online monitoringhoz megadott létszámokat. Ezeket nemcsak az adott intézményeknél, hanem a nem válaszoló intézményeknél a KIR adatsorok alapján a pedagógus- és a tanulólétszám becsléséhez is figyelembe vesszük, a fenti súllyal. Becslésünk szerint az online monitoringba bevont iskolákban 350.800 tanuló tanul, és 36.400 pedagógus tanít.

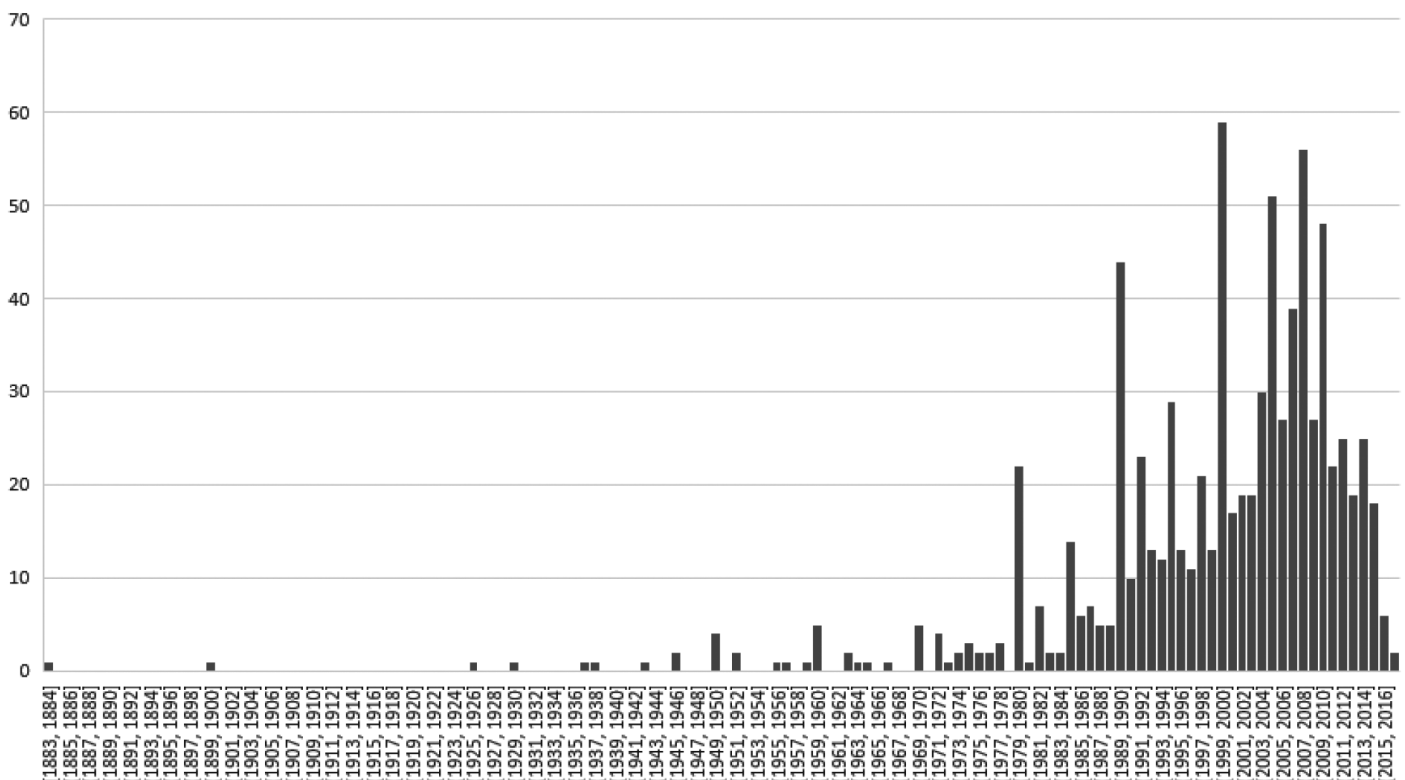
Az összes ökoiskolás, összes ökoiskolában tanító pedagóguslétszámok és arányok a jelen részjelentés 1. fejezetében szerepelnek, ld. ott.

4. Vélemények a környezeti nevelés kezdő időpontjáról az egyes iskolákban

1883 és 2017 között fordulnak elő évszámok a válaszok között (ld. 2. ábra). Korábbi tapasztalataink is mutatták, hogy sok válaszadó az iskolája környezeti nevelési tevékenységét az első Ökoiskola cím elnyeréséhez köti. Az ehhez szükséges pályázat összeállítása feltehetően oly mértékben emelte a környezeti nevelési tevékenység tudatos és intézményszintű ismeretét és/vagy színvonalát, hogy a válaszadók úgy érzékelhették és érzékelik, a cím elnyerése előtt nem is foglalkoztak e területtel. Már sokszor megállapítottuk: mivel 1995 óta nevesítve (is) kötelező a környezeti nevelés a közoktatásban, ezért inkább az adott intézmények fiatal volta, de leginkább a válaszadóink vélekedése okozza a helyi környezeti nevelés „fiatalságát”. Ténylegesen is leírja a mostani kérdőívben is sok válaszadó (a szöveges válaszokat most nem mutatjuk be), hogy környezeti nevelési tevékenységek korábban is voltak az intézményben, de ha egyetlen évhez kell kötni, akkor az Ökoiskola Cím elnyeréséhez kötik azt.

2. ábra

A környezeti nevelés kezdete, adott évhez köthető módon, az egy évnél régebben Ökoiskola Címmel rendelkező iskolák válaszai alapján (N=822)

5. Az egyes szereplők viszonya az ökoiskolai léthez

Az Ökoiskola Program „egésziskolás” megközelítéséhez szükséges, hogy a vezetők elfogadják és ismerjék, a pedagógusok túlnyomó többsége támogassa és a tanulók, szülők túlnyomó többsége legalább elfogadja azt.

Az ökoiskolai éves monitoringban már a korábbi években megszokott módon vizsgáltuk a válaszadók vélekedését a különböző szereplők Ökoiskola Programhoz való viszonyáról. A kérdésre⁴ beérkezett válaszok azt mutatják, hogy a pozitív attitűd – bár különböző mértékben – minden, az iskolák mindennapi életében érintett csoportban kimutatható.

A legkedvezőbb hozzáállással a *pedagógusok* rendelkeznek, az iskolák közötti átlagként 66%-uk örül az Ökoiskola Program bevezetésének, 31%-uk elfogadja azt, 13%-uk ambivalens. 21 iskolában a válaszadó kolléga szerint a pedagógusok egy része (tizede-ötöde) nem is tud az Ökoiskola Programról. Az összes iskolát tekintve az ellenző kollégák aránya 3 ezrelék. A támogató és a semleges attitűd az iskolák kétharmadában állandó (a trendje: nincs változás), míg az elutasító (nem ért egyet, ellenzi) hozzáállás különösen állandó (trendje 90%-ban időben változatlan). Ez azt jelenti, hogy az a néhány kolléga, aki értetlen vagy elutasító, már régebb óta nyilvánvalóan az. A legnagyobb változást a pedagógusok attitűdjében a támogató, pozitív hozzáállásúaknál érzékelik válaszadóink: míg 60%-ban stagnálást, 38%-ban növekedést jelentettek az „Örül az ökoiskola programunknak” kérdésre.

A *szülők*, a *tanulók*, illetve az iskolák nem oktató-nevelő munkát végző *alkalmazottai* körében szintén magas, 68–71% közötti az ökoiskoláztatásnak örülők aránya (a támogató hozzáállás mutatóját a tanulók emelik). A passzívabb, inkább csak elfogadó attitűd szintén a szülők, illetve a nem pedagógusként dolgozók körében a legmagasabb (25% és 27%), továbbá ők adnak gyakrabban bizonytalan választ.

A kérdőívet kitöltők 69%-a érzékel egyértelműen pozitív attitűdöt az Ökoiskola Program irányába az *iskola-fenntartó* részéről, míg 22% esetében elfogadó, 4% esetében közömbösség érzékelhető. Erre a kérdésre a válaszadók 5%-a nem tudott vagy nem akart válaszolni, és 2 iskolából jelezték, hogy szerintük a fenntartójuk nem támogatja a helyi ökoiskola programot. Az egyik intézmény egyházi fenntartású (Örökös Ökoiskola címmel), a másik állami (Ökoiskola címmel). Ez utóbbi fenntartónak 7 másik ökoiskolája is válaszolt. Közülük 3 válaszadó úgy érzi, a fenntartó örül az ökoiskola programnak, 2 szerint elfogadja azt, egyikük szerint közömbös, és egy iskola nem tudja megbecsülni a fenntartó hozzáállását. A teljes adatsorban négy iskola adta azt a választ, hogy szerinte a fenntartó nem tud a programjukról. A négy iskola négy tankerületi központhoz tartozik, melyek mindegyike fenntart olyan ökoiskolákat is, amelyek válaszaik szerint a fenntartó tud az ökoiskolai programokról. A fenntartók véleménye az ökoiskolai tervekről 2018-tól azért is különösen fontos, mert az új Ökoiskola Cím pályázati felhívás feltételrendszere szerint mostantól kötelező beadni minden pályázathoz a fenntartó támogatásának igazolását (fenntartói nyilatkozatként).

6. Bevonás, bevonódás az ökoiskolai tevékenységbe

Az Ökoiskola Programban való részvétel, a megvalósításba való bevonódás mértéke lehet a szervezési munka sikerességének, de az iskola szervezeti kultúrájának része is. A 2017-es évről szóló kérdőívben hagyományosan csak négyféle válasz volt adható.⁵ A kapott válaszok szerint a pedagógusok és a diákok egészen hasonló kvartilis-megoszlást mutatnak: az ökoiskolák 65%-ában a nagy többség részt vesz az iskolai élet ökoiskolai elemeiben. (3. ábra) Az összes válaszadó iskola közül 42 esetében nemcsak a diákok és a tanárok részvétele maximális, hanem a nem pedagógus dolgozóké és a szülőké is. Az egész intézményes fenntarthatóságra nevelést feltehetően ebben a 42 iskolában élük meg a leginkább.

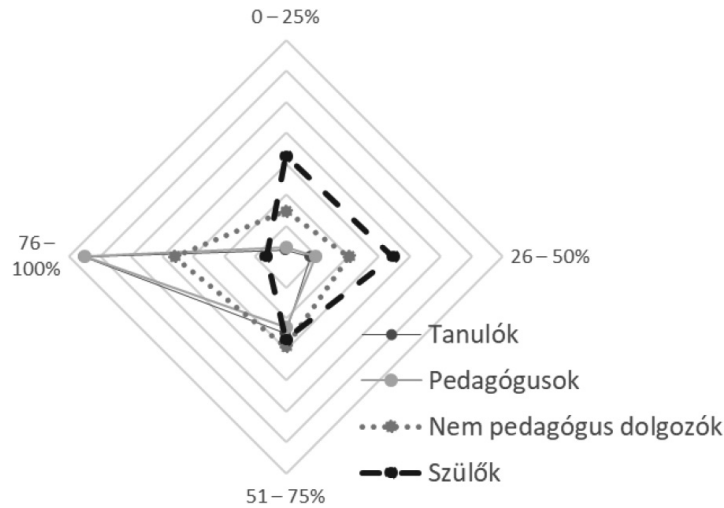
⁴ A *feltett kérdések*: Ön szerint a nevelőtestületben a *pedagógusok* hány százaléka vélekedik az alábbi módokon az ökoiskola programjukról? Ön szerint az intézmény *fenntartója* hogyan vélekedik az Ökoiskola Program intézményi működéséről? Ön szerint a *tanulók* hány százaléka vélekedik az alábbi módokon az Ökoiskola Program intézményi működéséről? Ön szerint a *szülők* hány százaléka vélekedik az alábbi módokon az Ökoiskola Program intézményi működéséről? Ön szerint az *iskola nem pedagógus dolgozóinak* hány százaléka vélekedik az alábbi módokon az Ökoiskola Program intézményi működéséről? Válaszkategóriák: örül neki, elfogadja, közömbös, nem ért egyet vele, ellenzi, (az adott csoport) nem tud róla, illetve a válaszadó nem tudja megbecsülni. Az attitűd-kategóriákhoz kértük annak egyéves trendjét is megadni (például: előző évhez képest a közömbösség egyre inkább jellemző vagy éppen csökkenő).

⁵ A *feltett kérdés*: Milyen mértékben vesznek részt az alábbi szereplők az iskola ökoiskolai programjának megvalósításában? Tanulók; Pedagógusok; Nem pedagógusként dolgozók; Szülők. A válaszkategóriák minden csoport esetében: kvartilis osztályok.

3. ábra

Az egyes szereplők bevonódásának mértéke az ökoiskolai programok megvalósításába, 2017 (%)

Általánosságban nézve a nem pedagógus dolgozók átlagosan (egyenletesen) vesznek részt alig, kevéssé, többnyire, vagy mindig az ökoiskolai program megvalósításában. A legalacsonyabb mértékű bevonódást továbbra is a szülők esetében kaptuk: az intézmények negyedében legfeljebb a szülők 25%-át, egyharmadában a felét tudják aktivizálni. (2. táblázat) A gyorsjelentés nem vizsgálja sem az iskolatípusoknak, sem a településtípusoknak, sem az iskola-szintű környezeti nevelési múlt hosszúságának esetleges korrelációit (együttjárását) a bevonódásra adott válaszokkal.

2. táblázat.

Bevonódás mértéke az ökoiskolai programok megvalósításába az összes ökoiskola és örökös ökoiskola vonatkozásában (% , Magyarországi Ökoiskola-hálózat felmérés – 2017, EKE OFI, 2018)

Bevonódás mértéke a programok megvalósításába	0–25%	26–50%	51–75%	76–100%
Tanulók	2%	8%	25%	65%
Pedagógusok	3%	9%	23%	65%
Nem pedagógus dolgozók	15%	20%	29%	36%
Szülők	32%	35%	27%	6%

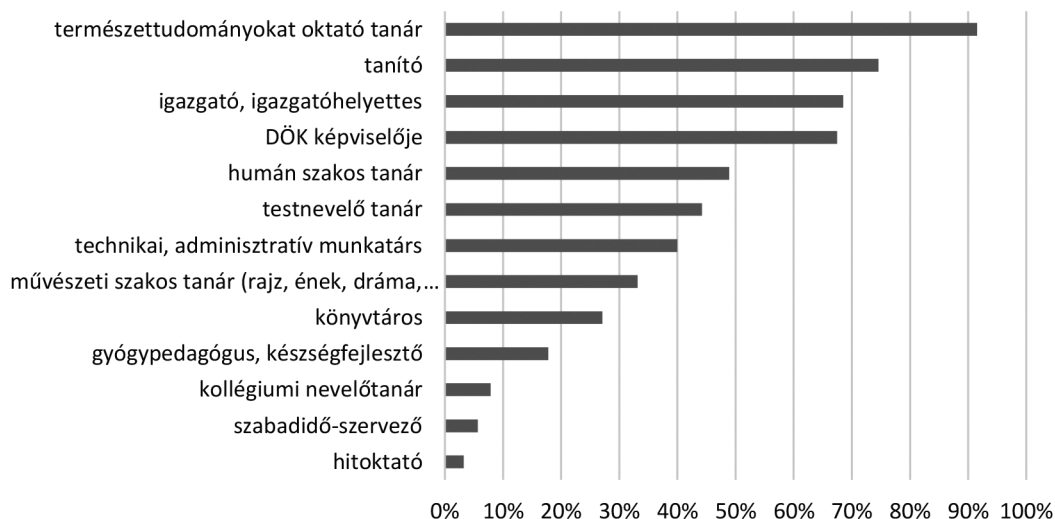
7. Az ökoiskolai munka szervezése

A 2017-ről szóló felmérésben válaszadó iskolák 49%-ában ökoiskolai munkacsoport fogja össze az ökoiskolai tevékenységeket.⁶ Minden negyedik iskolában (28%) ökoiskolai koordinátor, minden hetedikben pedig ökoiskolai formális, hivatalosan kinevezett és díjazott vezetővel működő munkaközösség (14%) látja el a szervezési, koordinálási feladatokat. Ritkán, de előfordul az is, hogy az egyik igazgatóhelyettes munkakörébe tartozik az ökoiskolai tevékenységek összefogása (4%), vagy az is, hogy a válaszadó szerint nem nevesítik a feladat felelőst (5%). Ezen iskolák egy részében mégis megjelölnek többféle pedagógust (akár 6-7 beosztást is), mint akik részt vesznek az ökoiskola-munkacsoport, közösségi feladatokban. Az ökoiskolai feladatok konkrét irányításától függetlenül, ma már egyre gyakoribb, hogy humán és művészeti szakos pedagógus, testnevelő vagy technikai munkatárs is részese az ökoiskolai szervező munkának, a tanítók és a természettudományos szakos kollégák mellett. Az adatokat az összes válasz tekintetében (azaz attól függetlenül, hogy irányítóként munkacsoportot, vagy egy adott munkakört jelöltek-e meg) az 5. táblázat jobb oldala mutatja. Ezek a munkakörök azok, amelyek ténylegesen irányítják az ökoiskolai feladatokat. A nyitott kérdésekre adott válaszok között többször szerepel környezeti nevelési, környezetvédelmi vagy ökológiai munkaközösség, mások jelzik a teljes DÖK, az SZMK, a gyakorlati oktatásvezető szerepét.

⁶ A feltett kérdés: Van-e az iskolában olyan szervezet vagy személy, aki összefogja az iskola ökoiskolai munkáját? Válaszlehetőségek: Ökoiskola-munkacsoport, Ökoiskola-munkaközösség, Ökoiskola-koordinátor, Az egyik igazgatóhelyettes feladata között szerepel, Nincs, az ökoiskola feladatok koordinálását közvetlenül az iskolavezetés látja el, Egyéb (ez esetben szabad a szöveges válasz).

4. ábra

Az ökoiskolai munkacsoport, munkaközösség összetétele, az abban képviselt munkakörök (és nem létszám adatok) szerint (% , Magyarországi Ökoiskola-hálózat felmérés – 2017, EKE OFI 2018)

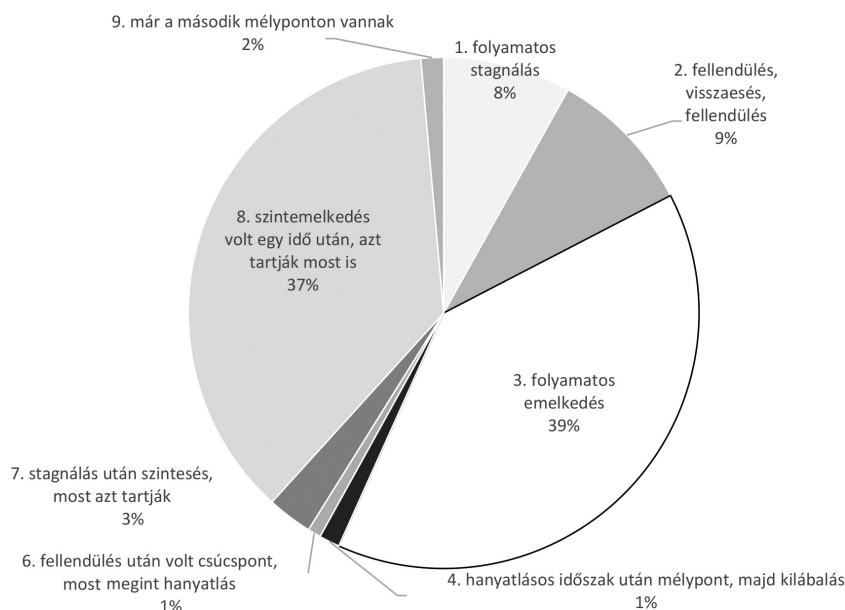
Amennyiben csak azokat a válaszokat vizsgáljuk részletesebben, ahol a munka irányítását kifejezetten az ökoiskola-munkacsoport vagy munkaközösség végzi,⁷ akkor a munkakörök jelenléte továbbra is a természettudományos tanárok által dominált (ld. 4. ábra), mint azt a korábbi évek adatai is mutatták.

8. Az ökoiskolai munka örömei, fejlesztése

Anélkül, hogy vizsgálnánk, mióta ökoiskola egy iskola, általánosságban a válaszadók háromnegyede fejlődés-ként érzékeli az első Ökoiskola Cím elnyerése óta megtetteket (5. ábra). Idén egyetlen iskola sem jelzett folyamatos hanyatlást. Össességében az intézményi válaszadók majdnem kilenc tizede érzékelt már, vagy jelenleg is javulást az ökoiskolai munka minőségében.⁸

5. ábra

Vélemények az iskola fenntarthatóságra nevelési tevékenysége minőségének változásáról az első Ökoiskola cím elnyerése óta (kilencféle trend szerint a válaszok aránya, %, N=822, Magyarországi Ökoiskola-hálózat felmérés – 2017, EKE OFI, 2018)

⁷ A feltett kérdés: Ha van ökoiskolai munkacsoport, munkaközösség, kik a tagjai? Válaszlehetőségek az ábra szerinti kategóriákban: igen/nem.

⁸ Kérdés: Ön szerint – összességében – a kilenc feltüntetett közül melyik trend fejezi ki a legjobban az intézményükben folyó fenntarthatóságra nevelési tevékenység minőségének változását az első Ökoiskola cím elnyerése óta? A válaszadás kötelező volt (N=822).

Arra, hogy milyen területen nyilvánultak meg ezek a változások az elmúlt évben, az ökoiskola címpályázat kritériumrendszere szerint adott trendválaszokból⁹ (ld. 3. táblázat) és a sikerekre és kudarcokra, korlátozó tényezőkre fókuszáló nyitott kérdésekre adott válaszokból lehet következtetni. Ez utóbbiakat a gyorslemezben nem tudjuk bemutatni. Az egész adatsort, és nem csak egy-egy iskola válaszait tekintve az ökoiskolák legalább egyharmada az egész intézményes kritériumrendszer mindegyik szegmensében tapasztalt javulást az elmúlt évben, a megelőző évhez viszonyítva.

3. táblázat

Az ökoiskolák válaszai szerint az előző évi helyzethez viszonyítva az alábbi általános folyamat érzékelhető, az egyes ökoiskola-kritériumcsoportok vonatkozásában. (% , Magyarországi Ökoiskola-hálózat felmérés – 2017, EKE OFI, 2018)

Kritériumcsoport	nem történt változás	javulás történt	romlás történt
Alapdokumentumok	71%	29%	0%
Szervezeti feltételek	66%	30%	4%
Pedagógiai munka	35%	64%	1%
Intézmény működése	53%	44%	3%
Kommunikáció	44%	54%	2%
Együttműködések	42%	56%	2%
Helyi közösség, közvetlen környezet	58%	41%	2%
Az intézmény arculata és specialitásai	48%	51%	1%
Egyedi vállalások	56%	42%	2%

A helyi ökoiskola-programok működésének számos aspektusában lehetett pontosabban megadni, hogy egy év alatt hogyan változott a helyzet.¹⁰ A 4. táblázatban bemutatott témakörökben lehetett a helyi iskolai trendeket megadni. Figyelemre méltó, hogy két témában a válaszadók viszonylag nagy része nem tud a kérdésre válaszolni: az ökoiskola-téma jelenléte a köznevelési szakértői feladatellátásban és az iskolafenntartó intézményfejlesztési programjának kialakításában. Feltehető, hogy ezek olyan új területei az egész intézményes működésnek, melyben a válaszadó kollégáknak még nem volt szerepe. Fontos jelzés, hogy az ökoiskolák többségének nincs a fenntarthatóságra nevelés témájához kapcsolható határon túli vagy nemzetközi kapcsolata. Tavaly az ökoiskolák többségében a helyi ökoiskolai munkatervekben meghatározott programok száma általában, és a tanulók ökoiskolai tevékenységeinek száma növekedett. A többi, a táblázatban szereplő iskolai helyzetben az ökoiskolai programok működése jellemzően nem változott.

4. táblázat

Az ökoiskolák válaszai szerint az előző évi helyzethez viszonyítva helyi ökoiskolai programjuk az alábbiak szerint változott (% , Magyarországi Ökoiskola-hálózat felmérés – 2017, EKE OFI, 2018)

Ökoiskolai programjuk működése változott-e az elmúlt évben az alábbiakban? (összes válaszadó N=822, kivéve a külön jelzett kérdésnél)	nem tudja %	nincs és nem is volt ilyen %	csökkent %	nem változott %	nőtt %
a tantestületi értekezletek száma/napirendi pontja az ökoiskola témakörében	0,1%	3,2%	1,6%	76,2%	19,0%
a munkaközösségi/csoport- értekezletek száma az ökoiskola témakörében	0,7%	3,5%	2,1%	68,2%	25,4%
a továbbképzett munkatársak száma az ökoiskola témakörében	1,2%	11,3%	7,5%	63,7%	16,2%
a bemutató órák száma az ökoiskola témakörében	0,6%	20,0%	4,0%	52,3%	23,1%
a szakmai tapasztalatszerék, hospitálások száma az ökoiskola témakörében	1,7%	13,6%	3,6%	52,2%	28,8%
a vezetői óralátogatások száma a témakörben	1,3%	18,4%	1,7%	61,9%	16,7%
szakértői, szaktanácsadói, értékelői látogatásokon az ökoiskolaság és a fenntarthatóságra nevelés megjelenése vizsgált szempontként	5,6%	42,5%	1,5%	38,1%	12,4%
az Ökoiskola Munkacsoport tagjainak száma	0,4%	3,8%	6,7%	62,2%	27,0%

⁹ Kérdés: Jellemezze az alábbi táblázat segítségével (nem történt változás, romlás történt, javulás történt) az iskolának az egyes ökoiskola-kritériumcsoportok terén elért eredményeit, az előző évi helyzethez viszonyítva!

¹⁰ 17 területen lehetett választ adni, öt lehetséges válaszkategória egyikeként kiválasztásával (nincs és nem volt ilyen, nőtt, nem változott, csökkent, nem tudom).

Ökoiskolai programjuk működése változott-e az elmúlt évben az alábbiakban? (összes válaszadó N=822, kivéve a külön jelzett kérdésnél)	nem tudja %	nincs és nem is volt ilyen %	csökkent %	nem változott %	nőtt %
az ökoiskola-munkaterv által meghatározott programok száma/fajtája	0,1%	0,5%	1,7%	41,2%	56,4%
kifelé is nyitott ökoiskolai tevékenységek, programok száma (pl. projekt, kiállítás, filmvetítés)	0,2%	5,4%	2,4%	47,9%	44,0%
csak a tanulókat érintő tevékenységek, programok száma a témakörben (pl. terepgyakorlat, témanap, témahét, erdei iskola)	(mindenki válaszolt)	0,5%	1,9%	39,3%	58,3%
kapcsolódási pontok száma az iskolai közösségi szolgálat és az ökoiskolai program között (N=200, mivel csak középiskolákban értelmezhető a kérdés*)	8%	8%	3%	41%	42%
a civil, illetve szakmai (pedagógiai) szervezetekkel fenntarthatóságra nevelési együttműködés	1,3%	5,6%	3,6%	56,1%	33,3%
a településen működő oktatási-nevelési intézményekkel a témakörben kialakított kapcsolatok száma	1,5%	12,4%	1,7%	67,4%	17,0%
határon kívüli, magyarajkú iskolákkal való környezeti nevelési, fenntarthatóságra nevelési szakmai együttműködés	1,0%	57,1%	1,5%	28,0%	12,5%
nemzetközi környezeti nevelési vagy fenntarthatóságra nevelési szakmai kapcsolatok	1,6%	59,1%	2,9%	26,6%	9,7%
aktív részvétel a fenntartó többéves intézményfejlesztési programjának kialakításában, ezáltal a programban az ökoiskolai szempontok megjelenése/erősítése	11,3%	17,5%	0,7%	49,0%	21,4%

* A gimnáziumok és a szakközépiskolák mellett a szakközépiskolák egy része is felkészít érettségire, azaz tanulók közösségi szolgálatát szervezik, támogatják. Nem ismert, hogy az Ökoiskola online monitoringban a 2017-es esztendőről válaszadó 5 szakközépiskola között van-e olyan, amely érettségire készülő hiányában egyáltalán nem foglalkozik az iskolai közösségi szolgálattal. Az arányok emiatt minimálisan torzíthatnak.

A válaszadók közül összesen 17 iskola mind a 17 témára „nem változott” választ adott, ami inkább a válaszadás hiányát vagy a kérdés és válasz megbízhatatlanságát mutatja, hiszen a felsorolt 17 téma között olyan is van (többéves intézményfejlesztési program), amely egy évvel korábban még nemigen fordulhatott elő a valóságban.

Az intézmények 89%-a legalább egy területen javulásról számolt be a 4. táblázat szerinti 17 részkérdésnél. A fennmaradó 94 ökoiskola (azaz ahol egyetlen konkrét területen sem érzékelték előrelépést) túlnyomó többsége az előző, az ökoiskola 9 kritériumcsoportja szerint strukturált kérdésre nem semleges, változatlanságot jelölő választ adott, hanem inkább pozitívát.

Ezek az általános leíró adatok az ökoiskolai munka komplexitását illusztrálják, és jelzik, hogy az egyedi iskolai, illetve az egyéni pedagógusi vagy intézményvezetői válaszok mögött lévő indokok (tudástartalmak, érzelmek és gyakorlat) nem elhanyagolható mértékben befolyásolják az országos helyzetképet.

9. Az Ökoiskola Programmal kapcsolatos problémák

A kérdőívben arról is érdeklődtünk,¹¹ milyen problémák merültek fel az ökoiskolai munka kapcsán az elmúlt év során. A kérdésre, hogy van-e olyan, a szervezet egészét érintő hiányzó kompetencia, ami ahhoz lenne szükséges, hogy a megkezdett ökoiskola-programot az intézmény eredményesen tudja fenntartani, több mint 600 szöveges válasz érkezett, melyeknek legalább egyötöde csak azt jelzi, hogy nincs hiányzó kompetencia. A korábbi évekhez hasonlóan továbbra is megjelennek az erőforrás-problémák és a motivációs szükséglet. A szöveges válaszok részletesebb feldolgozását a gyorsjelentés nem tartalmazza.

¹¹ A feltett kérdés: Kérjük, röviden írja le, mik voltak pontosan a legfontosabb problémák (romlás) az elmúlt évben!

10. Kitekintés

Az ökoiskolák definíciója¹² szerinti értékfókuszok túlnyomórészt megjelennek a helyi pedagógiai programokban. A válaszadók szerint az egészségnevelés az iskolák 96%-ában, a környezeti nevelés, a környezettudatosság, a fenntarthatóságra nevelés és a globális nevelés rendre 94%, 93%, 85% és 33%-ban épült be a helyi pedagógiai programokba. A 2016–2030-ra vonatkozó Fenntartható Fejlődési Célok (ENSZ, Sustainable Development Goals) ismerete és a Célok elérését segítő feladatok 103 ökoiskolában minden éves munkatervben szerepelnek, 258 esetben a munkaterv nagyobb, 191 esetben kisebb részébe már beépültek.

A pedagógus-továbbképzésekben, a képzések megnevezése alapján nemcsak a 2016/2017-es tanév vagy a 2017-es esztendő továbbképzéseit sorolták fel a válaszadók, hanem például az utoljára 2012-ben megtartott ökoiskola-vezető képzést is. Emiatt a pontos létszámokat nem tarthatjuk jellemzőnek az elmúlt évre. A részt vevő pedagógusok besorolását közöljük (ld. 5. táblázat). Az egész intézményesség szempontját figyelembe véve különös siker, hogy van iskola, ahol a teljes tantestület és a nem pedagógus munkatársak együtt vettek részt kapcsolódó képzésen. A hitoktatók, szabadidő-szervezők, technikai munkatársak, művésztanárok, testnevelő tanárok is részesei voltak az elmúlt időszakban környezeti nevelési továbbképzéseknek.

5. táblázat

Ökoiskolai témához kapcsolódó továbbképzéseken részt vevő kollégák létszámaránya munkakörük szerint, illetve az ökoiskola-munkacsoportban, munkaközösségben a munkakörök jelenléte (EKE OFI, Magyarországi Ökoiskola-hálózat felmérés – 2017)

arány az összes továbbképzett ökoiskolai munkatárs között	munkakör	jelenlétük az ökoiskolai munka irányítói között
27,5%	tanító	62,7%
22,3%	természettudományokat oktató tanár	82,1%
10,8%	humán szakos tanár	39,5%
4,6%	testnevelő tanár	3,2%
2,6%	művészeti szakos tanár	39,4%
11,9%	gyógypedagógus, készségfejlesztő	29,0%
0,3%	hitoktató	14,2%
1,7%	könyvtáros	22,4%
2,0%	kollégiumi nevelőtanár	6,2%
0,3%	szabadidő szervező	7,2%
0,02	technikai, adminisztratív munkatárs	34,3%
0,14	igazgató, igazgatóhelyettes	61,6%
(nem kérdeztük)	DÖK képviselő	57,2%

A továbbképzések megnevezése alapján igen változatosak ezek az események. Példák: Ökoiskola-koordinátor képzés, Komposztálás az iskolában, Fenntarthatósági témahét felkészítés, Élménypedagógia program, Terepi vezetőképzés, Tudás kertje, Szitakötő program, Ökosodj!, Tehetségsegítő programszervezés stb. Az óraszámokról, a képzés finanszírozásáról, illetve a továbbképzésekkel való elégedettségéről nincsenek pontos adatok a felmérésben.

A továbbképzésekről szóló kérdéssorozatra nem volt kötelező válaszolni, mégis szomorú megállapítás, hogy feltehetjük: 600 ökoiskola egyetlen pedagógusa sem vett részt kapcsolódó továbbképzésen a közelmúltban.

A válaszadó ökoiskolák szerint 5 év múlva az iskolák 72%-a kellene, hogy ökoiskola legyen Magyarországon. Arra a kérdésre, hogy Mit gondol, 5 év múlva az ökoiskolák hány %-a képviselje a leginkább előremutató környezeti nevelési, fenntarthatóságra nevelési gyakorlatot, hány %-a legyen örökös ökoiskola, a válaszok átlaga 55% volt (szórás 18,1).

Külön örömmel számláltuk, hogy 39 iskola küldött 2017-ben hírt az *Ökoiskola Hírlevél*be. Idén is szeretnénk legalább ennyi helyi ökoiskola-hírt továbbítani az ökopedagógusok tollából, hogy az mind a négyezer *Ökoiskola Hírlevél*-olvasóhoz eljusson.

¹² ... azon iskolák elismerése, amelyek átgondoltan, rendszerszerűen és mindennapi gyakorlatként foglalkoznak a környezettudatossággal, a fenntarthatóságra neveléssel, a környezeti neveléssel, az egészségneveléssel, valamint a globális felelősségvállalásra neveléssel.

11. Köszönetnyilvánítás

Köszönjük a válaszadóknak munkájukat, Varga Attilának a korábbi évtizedben kidolgozott és ismertté tett kérdőív-sorozatot, valamint *Medvey Tamás*, *Kalocsai Janka*, *Gyimesné Szekeres Ágnes* és *Pattantyus Gergely* segítségét a felmérés és a gyorsjelentés létrehozásában!

© Könczey Réka, Saly Erika, 2018

© Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2018

Hivatkozás javasolt formája: Könczey Réka, Saly Erika: Gyorsjelentés a magyar Ökoiskola-hálózat 2017. évi működéséről, a 2018. januári online monitoring alapján. Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2018 február. **www.ofi.hu**